

проаналізовані реакції на 105 слов-стимулів рекламної лексики по типах вербальних зв'язей. Определені 11 типів реакцій в асоціативних полях: парадигматическіе, синтагматическіе, тематическіе, словообразовательніе, граматическіе, фонетическіе, імена, аббревіатури, ремінісценції, емоціо-нально-оценочніе, іноязычніе. Благодаря такому підходу учитываються різні аспекти зв'язи між стимулом і реакцією: граматический, смисло-вой і формальний.

Ключеві слова: асоціація, реакція, слово-стимул, свободний асоціативний експеримент, асоціативне поле, рекламна лексика.

Denysevych Olena. The Types of Verbal Connections in Associative Fields of Vocabulary of Advertising. In this article the reactions to 105 stimuli of vocabulary of advertising in associative field as a result of free associative experiment is analyzed according to verbal connections. Defined 11 types of reactions: paradigmatic, syntagmatic, thematic, word building, grammar, phonetic, proper names, abbreviations, quotes, emotional evaluation, foreign in the associations fields. Due to this approach various aspects of the relationships between stimulus and reaction: grammatical, semantic and formal are taken into account.

Key words: association, reaction, stimulus, free associative experiment, associative field, vocabulary of advertising.

УДК 808.3-3

Маргарита Жуйкова

МЕТАФОРИЗАЦІЯ І КОМІЗМ

У статті розглянуто роль двох фрагментів ментального лексикона людини, які беруть участь у процесах метафоризації, – донорської та реципієнтної зон досвіду. Наголошено, що донорська понятійна зона, з якої людина обирає мовні одиниці для перенесення на інший фрагмент досвіду, має первинне походження, складається з чуттєвих образів, ментальних картинок і тісно пов'язана з перцептивним та моторно-сенсорним досвідом людини. Реципієнтна понятійна зона містить більш абстрактні концепти, що виникають в колективному досвіді пізніше. Метафоричні моделі (наприклад, «зло – це рослина») побудовані зазвичай шляхом перенесення одиниць «старої» понятійної зони на одиниці «нової» зони. Проте в деяких випадках процес метафоризації може розгортатися в іншому напрямку: донорською зоною для метафоричного перенесення стає не «стара», а «нова» понятійна сфера. Докладно розглянуто текст, у якому розгорнуто метафоричну модель «чоловік у сімейному житті – це комп'ютерна програма». Ця мо-

дель описує ідеального чоловіка як корисний інструмент й одночасно ресурс, що здатний виконувати певний набір операцій, слухатися команд партнера і тим самим робити його життя легким і приємним. Несподівана аналогія між двома зонами досвіду створює в тексті комічний ефект.

Ключові слова: метафоризація, ознаки подібності, донорська зона, реципієнтна зона, комізм.

Обґрунтування наукової проблеми та її значення. Попри величезну кількість наукових праць, присвячених метафоризації, у її вивченні залишається чимало білих плям. Особливо актуальним, на нашу думку, є дослідження метафоричних моделей, які охоплюють цілу низку мовних одиниць. Сучасна лінгвістика розглядає метафоричне моделювання як засіб структурування, категоризації та оцінювання певного фрагмента дійсності шляхом залучення до його вербалізації мовних засобів, що у свідомості мовців тісно корелюють з іншим фрагментом дійсності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасній семасіології та когнітивістиці (Дж. Лакофф, М. Джонсон, Н. Д. Арутюнова, В. М. Телія, А. М. Баранов, Д.О. Добровольський, Ю.М. Караулов, І. М. Кобозева, О. С. Кубрякова, Р. Й. Розіна, Г. М. Складєвська, О. О. Селіванова та ін.) метафоризацію трактують як базову мисленнєву операцію над знанням, що зберігається в концептосфері людини та колективному досвіді народу, а також як важливий спосіб пізнання та пояснення світу. Відомо, що будь-яка метафора виникає внаслідок когнітивної операції порівняння ментальних образів двох різних об'єктів, подій чи явищ, виявлення в них подібності та відмінності. В теорії (теоріях) метафори обов'язково наголошується на існуванні у свідомості мовців двох ментальних зон, компоненти яких в процесі метафоризації вступають у складну взаємодію. Численні назви цих зон, що використовуються різними науковцями, зібрано й узагальнено в монографії А. П. Чудінова. З одного боку, існує «вихідна понятійна область (в інших термінах – ментальна сфера-джерело, сфера-донор, «звідки-сфера», сигніфікативна зона, джерело метафоричної експансії, область джерело), тобто понятійна область, до якої належать неметафоричні змісти одиниць, охоплені моделлю». З іншого боку, для метафоризації необхідна «нова понятійна область (в інших термінах – ментальна сфера-магніт, сфера-мішень, «куди-сфера», денотативна зона, реципієнтна сфера, напрям метафоричної експансії, область мети), тобто понятійна область, до якої належать метафоричні змісти

одиниць, що відповідають моделі» [6, с. 70–71]. Той факт, що різні науковці надають перевагу тим чи тим термінам, корелює з їхніми пріоритетами щодо метафоричних теорій, так, у Дж. Тайлора, що дотримується когнітивної теорії метафори, знаходимо терміни *donor domain* та *recept domain* [7, с. 187–188]. Прихильники інших теорій використовують інші найменування для тих самих явищ, зокрема, див. у А. М. Баранова: «У дескрипторній теорії метафори метафорична проекція є функцією відбиття елементів області джерела в елементи області мети» [2].

У кожній теорії метафори в тій чи тій формі наявне положення про те, що названі ментальні зони в концептосфері індивіда (а також мовно-культурної спільноти) мають різний статус та різні функції. Важлива відмінність між зонами полягає в тому, що донорська зона переважно має конкретніше наповнення: вона складається з чуттєвих образів, ментальних картинок (не обов'язково візуальних), джерелом її формування є фізично-тілесний досвід людини; вона фундаментальніша, первинна в кожного індивіда і тому має важливіше значення для орієнтації людини у світі. Донорській зоні властива більша конкретність, антропоцентричність і тісний зв'язок з перцептивним та моторно-сенсорним досвідом людини. Що ж до реципієнтної зони, то вона зазвичай має вторинний характер, з'являється в досвіді та свідомості пізніше за донорську; знання, з нею пов'язані, часто є не результатом прямого спостереження, а виступають наслідком мисленнєвої діяльності людини, тому вони мають більш абстрактний характер, що й визначає необхідність у виникненні так званої когнітивної метафори, яка здатна заповнювати лексико-семантичні лакуни. На думку Н. Д. Арутюнової, когнітивна метафора «скерована передусім на досягнення гносеологічних цілей. Із засобу створення образу метафора перетворюється на спосіб формування змістів, яких бракує в мові» [1, с. 362]. Процес метафоризації стає можливим лише за умови виявлення певного набору ознак подібності між фрагментами донорської та реципієнтної зон. Важливою властивістю сукупності ознак подібності, на нашу думку, є наявність в ній таких змістових компонентів, які не пов'язані безпосередньо із спостережуваними рисами певного явища і мають абстрактну, ментальну природу, див. докладніше нашу роботу [4].

І донорська, і реципієнтна зона – це частини концептосфери носія мовної свідомості, уніфікованої відповідно до колективного досвіду

лінгвокультурної спільноти, з тою різницею, що донорська зона містить інформацію, умовно кажучи, про конкретне, старе, загальновідоме, а реципієнтна зона – про абстрактне, нове, індивідуальне. Це може різною мірою стосуватися загальномовних чи авторських метафор, метафор «стертих» чи живих, надстильових чи жанрово-стильових, проте загальну тенденцію в напрямі метафоричного перенесення завжди буває збережено. Пор., наприклад, метафоричні одиниці в публіцистичних текстах журналіста Віталія Портнікова (всі цитати з текстів 2016 року), де певні явища суспільного життя чи політичної сфери описано через метафори хвороби, тварини, рослини, температури:

*Оскільки і сам Путін, і більшість росіян **хворі на манію величі**, вони навряд чи готові до реалістичного усвідомлення реальності.*

*...Путінське **безумство** – і підтримка цього **божевілля осканенілою** більшістю росіян – перетворили півострів на острів!*

*«Імперія зла» просто **здохла**, як старий мерзенний **дракон**. Здохла саме тому, що з нею не церемонилися. Що її хотіли перемогти, а не **приручити**.*

*Зло не можна **умовити** бути добрим. Як і будь-яку **отруйну рослину**, його потрібно позбавити **коренів**.*

*Людей, які були здатні виховати покоління вільних громадян, просто **виривали** з життя.*

*Путін, який почав розуміти, в якому стані перебуває економіка його держави, прагне підтримувати в росіянах **високий градус шовінізму і ненависті до сусідів**.*

Натомість метафоричні перенесення іншого типу – із «новішого» чи більш абстрактного фрагменту понятійної сфери на «старий» чи конкретний, якщо й трапляються в мовній практиці, то мають чітко виражену прагматичну спрямованість і виконують якісь специфічні виражальні функції. Наприклад, метафора *стартувати*, що цілком збігається за змістом із нейтральним дієсловом *розпочатися* (У Львові **стартувало** урочисте святкування з нагоди 104-го дня народження Пласту; Сьогодні **стартував** саміт країн G7), взята із донорської зони «СПОРТ», первісно використовувалась із метою надання експресії текстам публіцистичного стилю. Очевидно, що тут має місце «метафорична інверсія», коли донорською зоною виступає та сфера досвіду, яка виникла суттєво пізніше за реципієнтну.

Мета нашої статті полягає в аналізі використання інверсії двох концептуальних зон при метафоричному перенесенні для створення

комічного ефекту. Як відомо, засобами комізму в текстах різних стилів і жанрів можуть бути одиниці всіх мовних рівнів, починаючи від фонетичних і завершуючи текстуальними, цьому питанню присвячено чимало праць, див., зокрема [5], проте інверсію концептуальних зон при метафоризації як засіб комічного ще не розглядали ані в роботах про комічне, ані в дослідженнях, присвячених метафорі. **Завдання** статті – описати метафоричну модель, враховуючи семантичне навантаження текстових елементів, виявити одиниці, залучені в метафоричну модель, схарактеризувати напрям метафоричного перенесення.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Нашу увагу привернув текст невідомого автора, поширений 2015 року на різних сайтах у мережі Інтернет (подаємо його мовою оригіналу):

Однажды в поисках решения семейных проблем одна девушка, не зная, с кем посоветоваться, отправила письмо в техподдержку. Там, как известно, тоже не роботы сидят, поэтому ответили девушке честно, доступно и по существу:

«Дорогая техподдержка!

В начале года я обновилась с Бойфренд 5.0 до Муж 1.0 и обнаружила существенное замедление работы системы. Это особенно касается приложений Цветы и Драгоценности, которые под Бойфренд 5.0 работали просто идеально.

Кроме того, в Муж 1.0. не оказалось таких полезных программ, как Романтика 9.5 и Личное Вниманию 6.5, зато установилась куча ненужных программ типа Премьер-Лига 5.0, НХЛ 3.0 и Бильярд 4.1.

Общение 8.0 перестало работать, а Уборка Дома 2.6 при попытке запуска валит всю систему. Я пыталась использовать Нитье 5.3, чтобы починить их, но это не сработало. Что мне теперь делать? Отчаявшаяся».

«Дорогая Отчаявшаяся!

В нашей лицензии указано что Бойфренд 5.0 – это развлекательный пакет, а Муж 1.0 – операционная система. Попробуйте запустить утилиту «Я думала, ты любишь меня.exe», загрузите приложение Слезы 6.2 и не забудьте установить обновление системы Чувство Вины 3.0. Если вы сделаете все правильно, система Муж 1.0 автоматически запустит приложения Драгоценности 2.0 и Цветы 3.5.

Однако учтите, что, если вы будете слишком часто использовать эти приложения, система запустит Гнетущее Молчание 2.5,

Друзья 7.0 или Пиво 6.1. Что касается Пиво 6.1 – это опасная программа-вирус, которая без вашего ведома загрузит приложения Громкий Храп Бета.

Но, как бы там ни было, НИ В КОЕМ СЛУЧАЕ не устанавливайте приложение Теща 1.0 (оно запускает вирус, который отбирает у вас управление всей системой и вы теряете над ней контроль). В дополнение к сказанному – не пытайтесь заново установить Бойфренд 5.0. Они несовместимы с Муж 1.0, и это вызовет крах системы.

Напоследок: Муж 1.0 – отличная программа, но у нее ограниченные ресурсы памяти, и она очень медленно запускает любые новые приложения. Чтобы увеличить память и улучшить работу системы – предлагаем вам купить несколько новых программ. Мы рекомендуем: Готовка 3.0 и Красивое Нижнее Белье 7.7».

Комічний ефект цього тексту досягається через зближення двох концептуальних сфер: «СІМ'Я» та «КОМП'ЮТЕРНА ПРОГРАМА» – на основі деяких спільних ознак, які ми розглянемо докладніше. Текст заснований на концептуальній метафорі «ЛЮДИНА ЯК ЧЛЕН СІМ'Ї – це ПРОГРАМА / ОПЕРАЦІЙНА СИСТЕМА», яку слід розглядати як прояв інверсії типових донорської та реципієнтної зон (очікувана, типова метафорична модель мала б вигляд «ОПЕРАЦІЙНА СИСТЕМА – це ЛЮДИНА ЯК ЧЛЕН СІМ'Ї»). Зауважимо, що концептуальна сфера «ЛЮДИНА ЯК СОЦІАЛЬНА ІСТОТА» є одною з найдавніших і добре розроблених вербально в індоєвропейських мовах, зокрема, в аспекті соціальних функцій, ролей, ієрархії, родинних зв'язків та обов'язків, див., наприклад, матеріали книги Е. Бенвеніста «Словарь индоевропейских социальных терминов» [3]. Зрозуміло, що в наведеному тексті до метафоричної гри зараховано лише незначну частину величезної кількості соціальних ролей та функцій, а саме ті, що стосуються взаємин чоловіка та жінки до шлюбу та в межах сім'ї. Вербалізація цих функцій досягається через використання одиниць донорської зони «КОМП'ЮТЕРНА ПРОГРАМА», яка, вочевидь, виникла значно пізніше.

Ця зона представлена в тексті іменами і предикатами. Що стосується імен, то слід відзначити деякі особливості як формального, так і змістового плану. Імена побудовані як типові, стандартизовані назви комп'ютерних програм (операційних систем та додатків), які складаються з лексеми чи групи лексем та декількох цифр, що вказують на версію програми. Це дає змогу адресантам (читачам) без усклад-

нень інтерпретувати назви на кшталт *Бойфренд 5.0*; *Муж 1.0*; *Уборка Дома 2.6*; *Готовка 3.0*; *Теща 1.0*; *Пиво 6.1* та ін., комічний ефект яких виникає внаслідок оформлення їхнього плану вираження так, як це зазвичай робиться в зоні «ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ». До формальних засобів оформлення імен належить також маркування версії додатка як *Бета* (в номінації *Громкий Храп Бета*) і використання розширення програмного файлу – *.exe*. Можна припускати, що особлива роль у цьому тексті надається також і номерам при назвах програм, проте лише деякі можуть бути безпомилково розшифровані (*Бойфренд 5.0* – це п'ятий бойфренд певної дівчини, а *Муж 1.0* і *Теща 1.0* – перший чоловік і, відповідно, перша теща, тобто мати жінки).

План змісту імен, ужитих як назви програм, розгортає фреймові чи сценарні концепти, що містять інформацію про ролі та стосунки обох сторін до шлюбу і в сімейному житті. Адресант, спираючись на свій індивідуальний досвід, може чітко виокремити серед них гендерно марковані поведінкові стереотипи. До шлюбу чоловік дарує жінці подарунки (*Цветы, Драгоценности*), залюбки проводить з нею час (*Общение, Личное Вниманиe*), їхні взаємини інтерпретуються як піднесені (*Романтика*). Цим набором імен кодується активна й цілком позитивна роль чоловіка в дошлюбних стосунках, що зрештою приводить обох до зміни статусу. Сімейні функції (стосунки, ролі) позначено цілком іншим набором імен. Поведінкові стереотипи чоловіка відбито в назвах *Премьер-Лига, НХЛ* («Национальная хоккейная лига») та *Бильярд*, а також *Друзья, Пиво* та *Гнетущее Молчание*. Поведінка жінки та її емоційно-психічний стан відбито в номінаціях *Нытье* та *Слезы*. Крім того, ім'ям *Теща* кодується поведінковий стереотип, добре відомий носіям певної культури; отже, жінці подається пересторога: в жодному разі не жалітися своїй мамі й не залучати її до розв'язання сімейних проблем, бо таке втручання може привести до краху сімейного життя. Для зміцнення сімейних стосунків розробники радять жінці зайнятися приготуванням їжі (*Готовка*) та купити гарну білизну (*Красивое Нижнее Белье*), тобто називають типово жіночі поведінкові сценарії і фрейми.

Що ж до набору предикатів, використаних у наведеному тексті, то майже всі вони безпосередньо належать до зони «ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ». Це одиниці *обновилась с N до M* (тут великими літерами позначаємо назви програм чи операційних систем, які кодують поведінкові сценарії чи фрейми), *существенное замедление рабо-*

ты системы, N при попытке запуска валит всю систему, вызвать крах системы, запустить утилиту N, загрузить приложение N, установить обновление системы, система N автоматически запустит приложения M, N – это опасная программа-вирус, которая без вашего ведома загрузит приложения N; N запускает вирус, который отбирает у вас управление всей системой и вы теряете над ней контроль, N несовместимы с M; N – отличная программа, но у нее ограниченные ресурсы памяти; в нашей лицензии указано; развлекательный пакет, купить несколько новых программ, полезные программы, ненужные программы тощо.

Отже, у наведеному тексті є дві групи знаків: предикати, що у своїх прямих значеннях вказують на сферу застосування комп'ютерних програм, та імена – номінації сімейних ролей, рольових поведінкових стереотипів та фрагментів сімейного життя. Особливістю імен є їхнє оформлення типовими способами, притаманними назвам програмного забезпечення. Відбір предикатів, що узуально описують користування комп'ютером, для позначення дошлюбних та сімейних стосунків, функцій, обов'язків тощо є проявом метафоричного перенесення одиниць донорської зони «КОМП'ЮТЕРНА ПРОГРАМА» на реципієнтну зону «СІМ'Я» («сімейні стосунки», «члени сім'ї та їхні ролі»). Це стає можливим через виявлення певних ознак подібності в обох ментальних сферах, їх зіставлення і зближення. Очевидно, що проведена аналогія відбиває позицію жінки: з її точки зору, у шлюбні стосунки між партнерами погіршилися (сталось «*существенное замедление работы системы*»), не відбувається те, на що вона сподівалась (спроба запуску програми «*Уборка Дома 2.6*» прозоро натякає на те, що жінка вважає прибирання чоловічою справою), а тому жінка вдається до маніпулювання емотивною сферою чоловіка (провокує словами «*Я думала, ты любишь меня*», намагається викликати в нього «*чувство вины*») і змінити його поведінку так, як їй вигідно (використовує сльози, аби примусити його знов дарувати їй квіти та коштовності). Крім того, жінка вважає себе домінантною стороною в сімейних стосунках, що має право керувати й контролювати (в її руках знаходиться «*управление всей системой*»).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. У розглянутому тексті розгорнуто метафоричну модель «**ЧОЛОВІК У СІМЕЙНОМУ ЖИТТІ – це КОМП'ЮТЕРНА ПРОГРАМА**». Модель описує ідеального чоловіка як корисний інструмент й одночасно ресурс,

здатний виконувати певний набір операцій, слухатися команд партнера і тим самим робити його життя легким і приємним. Будь-яке відхилення від цього ідеалу, передусім прояви незалежності, наявність особистісних пріоритетів (захоплення хокеєм, більярдом, спілкування з друзями, а тим більше ігнорування наказів і бажань партнера) розглядається жінкою як девіація, збої в роботі системи, що потребує втручання «служби технічної підтримки».

Отже, комічний ефект тексту зумовлений тим, що в ньому послідовно, через різнопланові мовні одиниці, подано нетривіальну метафоричну модель, особливістю якої є інверсія двох концептуальних сфер. Концептуальні ознаки «операційність», «багатофункціональність», «контрольованість», «корисність для юзера», а також ознака «збої в роботі системи», притаманні одиницям ментальної зони «КОМП'ЮТЕРНА СИСТЕМА / ПРОГРАМА», не лише переносяться на концепти «БОЙФРЕНД» та «ЧОЛОВІК», а й стають їхніми центральними, визначальними характеристиками. Саме це несподіване, неочікуване для читача зближення двох фрагментів людського досвіду, а також інверсія двох концептуальних зон і забезпечує комізм тексту.

Перспективи подальшого дослідження вбачаємо в докладному вивченні специфіки цілісних текстів, побудованих на основі певної метафоричної моделі, а також інших лінгвальних особливостей процесів метафоризації.

Література

1. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека / Н. Д. Арутюнова. – М. : Языки русской культуры, 1998. – 896 с.
2. Баранов А. Н. Дескрипторная теория метафоры и типология метафорических моделей / А. Н. Баранов // Труды международного семинара Диалог'2002 «Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии». – Электронный ресурс. Режим доступа: [http://www. dialog-21.ru/Archive/2003/Baranov.pdf](http://www.dialog-21.ru/Archive/2003/Baranov.pdf).
3. Бенвенист Э. Словарь индоевропейских социальных терминов / Э. Бенвенист. – М. : Прогресс-Универс, 1995. – 456 с.
4. Жуйкова М. Лінгво-когнітивний статус ознак подібності в метафорі / Маргарита Жуйкова // Наукові записки Кіровоградського держ. пед. університету ім. В. Винниченка. Серія «Філологічні науки». – Вип. 95. – Ч. 2. – Кіровоград, 2011. – С. 7–12.
5. Семенюк О. А. Язык эпохи и его отражение в сатирико-юмористическом тексте / О. Семенюк. – Кировоград : РИЦ КГПУ им. В. К. Винниченко, 2001. – 366 с.

6. Чудинов А. П. Метафорическая мозаика в современной политической коммуникации : [монография] / А. Чудинов. – Екатеринбург : Урал. гос. пед. университет, 2003. – 248 с.
7. Taylor J. R. Linguistics Categorisation. Prototypes in Linguistic Theory / John R. Taylor. – Oxford University Press, 1995. – 421 s.

References

1. Arutiunova N. D. Yazyk i mir chielovieka / N. Arutiunova. – M. : Yazyki russkoi kultury, 1998. – 896 s.
2. Baranov A. N. Deskriptornaia tieoriia mietafory i tipologii metaforichieskih modeliei / A. N. Baranov // Trudy miezhdunarodnogo sieminara Dialog'2002 «Kompiuternaia lingvistika i intielliektualnyie tiehnologii». – Elieكتروnyi riesurs. Rezhim dostupu: <http://www.dialog-21.ru/Archive/2003/Baranov.pdf>.
3. Bienvienist E. Slovar indoievropieiskih sotsialnyh tierminov / E. Bienvienist. – M : Progiess-Univiers, 1995. – 456 с.
4. Zhuikova M. Linhvo-kohnityvnyi status oznak podibnosti v metafori / Marharyta Zhuikova // Naukovi zapysky Kirovohradskoho derzh. ped. universytetu im. V. Vynnychenka. Seriiia «Filolohichni nauky». – Vyp. 95. – Ch. 2. – Kirovohrad, 2011. – S. 7–12.
5. Siemieniuk O. A. Yazyk epohi i eigo otrazhenie v satiriko-yumoristichieskom tiekstie / O. Siemieniuk. – Kirovograd : RITS KGPU im. V. K. Vinnichenko, 2001. – 366 s.
6. Chudinov A. P. Mietaforichieskaia mozaika v sovriemennoi politichieskoi kommunikatsii : [monografiia] / A. Chudinov. – Ekatieinburg : Ural. gos. ped. univiersitet, 2003. – 248 s.
7. Taylor J. R. Linguistics Categorisation. Prototypes in Linguistic Theory / John R. Taylor. – Oxford University Press, 1995. – 421 s.

Жуйкова Маргарита. Метафоризация и комизм. В статье рассматривается роль двух фрагментов ментального лексикона человека, которые принимают участие в процессах метафоризации, – донорской и реципиентной зон опыта. Указано, что донорская понятийная зона, из которой говорящий выбирает языковые единицы для перенесения на иной фрагмент опыта, характеризуется первичным происхождением, состоит из чувственных образов, ментальных картинок и тесно связана с перцептивным и моторно-сенсорным опытом человека. Реципиентная зона содержит более абстрактные концепты, возникающие в коллективном опыте позднее. Метафорические модели (например, «*зло – это растение*») строятся, как правило, путем перенесения единиц «старой» понятийной зоны на единицы «новой» зоны. Однако в некоторых случаях процесс метафоризации может разворачиваться в ином направлении: донорской зоной для метафорического перенесения выступает не «старая», а «новая» понятийная сфера. Детально анализируется текст, в котором развернута метафорическая модель «*муж в семейной жизни – это компьютерная программа*». Эта модель описывает идеального мужа как полезный инструмент и одновременно ресурс, способный выполнять определенный набор операций, слушаться команд партнера и тем

самым делать его жизнь легкой и приятной. Неожиданная аналогия между двумя зонами опыта создает в тексте комический эффект.

Ключевые слова: метафоризация, признаки подобия, донорская зона, реципиентная зона, комизм.

Zhuykova Margaryta. Metaphorization and humour. This article focuses on the role of two fragments of human mental lexicon that are involved in the processes of metaphorization, – donor and recipient domains of experience. It is noted that the donor conceptual area, from which a person chooses language units to transfer them to another fragment of experience, has the primary origin, consists of sensory images, mental pictures and it is closely connected with perceptual and motor-sensory human experience. The recipient conceptual domain contains more abstract concepts that appear in the experience later. Metaphorical models (for example «*evil is a plant*») are usually built by transferring units of the «old» conceptual domain into units of a «new» domain. However, in some cases, the process of metaphorization can develop in a different direction: not the «old» but the «new» conceptual domain becomes the donor domain for metaphorical transfer. The text, in which a metaphorical model «a man in family life is a computer program» is developed, is studied in detail in this article. This model describes the ideal man as both a useful tool and a resource that is capable of performing a certain set of operations, obeying the commands of the partner and thus making his or her life easy and enjoyable. An unexpected analogy between these two areas of experience creates a comic effect in the text.

Key words: metaphorization, features of similarity, donor domain, recipient domain, humour.

УДК 811.161.2'367.623

Наталія Костусяк

СУЧАСНІ КОМПАРАТИВНІ ТА СУПЕРЛАТИВНІ ФОРМИ ПРИКМЕТНИКІВ У КОНТЕКСТІ НОРМАТИВНОСТІ

У статті докладно схарактеризовано й розглянуто у зв'язку з поняттям мовної нормативності ступеньовані форми прикметників, засвідчені в ЗМІ та художніх текстах поч. ХХІ ст. Визначено семантико-синтаксичну та формально-синтаксичну специфіку прикметникових компаративів і суперлативів, указано на їхній стосунок до явища міжчастиномовної транспозиції, зокрема до морфологічно (категорійно) не завершеного різновиду відприкметникової вербалізації та підвищувальної актантної деривації. Закцентовано на сукупності супровід-